

AZ UTOLSÓ BÜKKI MÉSZÉGETŐ, HALÁSZ LÁSZLÓ

Audiovizuális emlékgyűjtés

Kalocsai Édua Mária – Suszter Ágnes

(Földes Ferenc Gimnázium, Miskolc – mentortanárok: Kovácsné Szepelfeld Erzsébet és Erdődi István)

Helyszín: Bükk-szentkereszt – polgármesteri hivatal tárgyalója és Bükk-szentkereszt határában a mészégető kemencénél

Időpont: 2018. december 1.

Adatközlő: Halász László mészégető, fakitermelő kisiparos, jelenleg nyugdíjas, Bükk-szentkereszt (*1954. április 3.)

Mióta csinálja ezt a szakmát?

Ez a szakma már be van fejezve, ez leágazott. 2007-ig működött, és 2000 elején már lehetett tudni, hogy leágazik, vége van, mert már nem ment úgy, tehát ez a vége fele ment, és azon kellett gondolkodni, hogy milyen irányba kell menni, mert ez teljesen megszűnt, ez a mészégetés itt a falu körül. De 1971-ben kezdtem édesapámmal hivatalosan ezt a mészégetést mint mészégető kisiparos. Tehát addig is foglalkoztunk mi ezzel, de nem volt ilyen alkalom rá, hogy ebben a formában lehessen ezt művelni, és akkor 1971-től csináltak egészen 2007-ig.

Értem. És felmerült önben, hogy esetleg másik szakmát választ, vagy teljesen úgy gondolta, hogy ön a mészégetésben fog dolgozni?

Hát nekem volt egy karosszerialakatos szakmám, azt 1971-ben végeztem el Miskolcon a III. számú szakiskolában, de én többet voltam az erdőn, mint ott meg az iskolában. A 101-esben volt a Szabó Lajos utca 9. szám alatt az építmény, és már akkor eldöntöttem, hogy én mészégető leszek, de 14 éves koromban én már önállóan tudtam mindent csinálni, ami ehhez kell, a mészégetéshez. Tehát ki tudtam rakni egy kemencét már egyedül, mert ez mészkemence, ennek az a neve.

Hogy kell így kirakni egy kemencét?

Hát itt ez úgy működött, hogy a terület meg a helykiválasztás dominált, tehát kőnek, fának kellett lenni a környéken, és ha elkészült egy mészkemencegödör, akkor az azt jelentette, hogy az lehet, hogy 1-2 évig is üzemelt. Tehát, nemcsak

egy mészkemence égett ki benne, hanem 10-20, amíg az anyag volt a környéken, kő meg fa, mert ugye ez kellett hozzá, és ezt lovaszekerrel hordtuk oda a mészkemencéhez, és akkor ez ott lett berakva. Tehát először is a helykiválasztás, az nagyon fontos volt, hogy szélvédett területen legyen, meg egy kicsit partoldalban legyen, mert ha jött a víz, akkor ha ez belement volna, ez felrobbant volna már mikor ez tűzben volt, vagy mikor égett, és ha szelet kapott volna, akkor meg elhajtotta volna a tüzet a mészkemencében, és akkor az lemaradt volna, tehát nem égett volna ki soha. Hát azért volt arra a helyre, hogy ilyen teberbe-gödörbe bedugva, hogy ha ez begyűjtődött, akkor ennek folyamatosan kellett égni, és ez ki is égett úgy, ahogy kell, csak nem mindig egyforma időre. És ez a helykiválasztás, ez ahogy megtörtént, akkor ugye kellett gödröt ásni, amibe belepakoltuk majd a meszet. Hát kellett egy karót vágni vagy egy cölöpöt leütni középre, és akkor egy botot, 2-3 méter hosszút, aminek egy kampó volt a végén, azt be kellett akasztani a cölöpbe, és akkor amilyen nagyságú gödröt akartunk csinálni, ott vágtuk el a botot, és akkor ezt, mint egy körzővel, körkörös körbe mentünk vele. És akkor ezt csákánnyal, kosárral, kapával kezdtük ásni, de ha kő volt, akkor már ott vésni kellett, stangázni kellett, és akkor lementünk a föld felszínétől

Mészégetés 1914-ben. A képen Halász László dédnagyapja, Halász Jakab napszámos mészégető, a felesége Fehér Franciska és Stuller János mészégető (az interjúban emlegetett Burgonya dédnagyapja) látható. A negyedik személy ismeretlen. (Halász László családi fotóarchívumából)

Mészgödör, mészkemence építése az 1970-es évek végén a Bükkben. A képen Halász László és munkatársai láthatók. (Halász László családi fotóarchívumából)

legalább vagy 1 méter 20 centiméterig, és akkor a föld felszínét le kellett addig a talajig szedni, amíg kemény, masszív talaj nem volt, mert oda jött az első sor, amit tettünk a gödörnek az aljára. És akkor, ahogy szedtük a földet, azt úgy dobtuk mindig, ahogy emeltük a követ fölfele, és akkor ez ment egy olyan 250-270 cm magasságig, és akkor volt egy körkörös gödrünk, és az alját ki kellett alakítani úgy, hogy... hát *padkának* hívtuk tótul, amire az alsó sort ráraktuk, meg a tüzelőt. A tüzelőt ki kellett egy kicsit mélyíteni a padka alá, mert ha egy szintben lett volna a padkával, az első sort mindjárt beszórta volna a parázs meg a hamu. Tehát akkor, ahogy az telítődött volna, az tiszta kő maradt volna, nem égett volna meg. Azért volt az a mélyítés, mert az míg fel nem melegedett, addig fűteni nem lehetett, de ha az már betüzeseedett, akkor az már... tehát ami fa belement, az mind hamura égett, tehát nem volt parázs, nem keletkezett belőle az, ami kárt csinált volna benne. És ahogy ez a gödör meg volt építve, és ez az első sor le volt téve, akkor kezdtük rakni a követ, az alját, az alsó sort. Ez úgy történt, hogy nagyon apró kővel, nagyon lapos kövekkel és minél vékonyabb kövekkel, mert ugye ezt fentről lefele legutoljára ért oda, hogy kiégjen. Ennek a lényege

az volt, hogy kő-követ egymás mellé nem lehetett tenni, csak úgy, hogy kötésre, tehát ha tettünk egy kő, két kő, három kő, akkor már a másik kő ment rá a kötésre, tehát úgy, hogy három vagy négy sor egymás mellett fel lett volna kövel rakva, nem jó, mert ott aztán a tűz ki tudta volna húzni, és elválasztotta volna, és beomlott volna a kemence. És ahogy haladtunk fölfele, már derékmagasságban elérteztünk a szájához, a tüzelőnyíláshoz, ami meg volt építve – azt majd meg fogom tudni mutatni – ahol majd tüzeltük a fát, adagoltuk befele a mészkemencébe, és a szája – tótul *cselusztjának* hívtuk, én csak így tudom mondani –, és az volt a lényeg, hogy a két alsó, hosszú fő, ami a száját, helyet csinálta, annak erősnek kellett lennie, mert az ütések kapott a fától, és mert jobb pofába kellett dobni, bal pofába vagy rudazni, és akkor arra ment rá még három vagy négy vastag kő, meg középre a pop, tehát ez így boltíves volt. Ez nem tudott beszakadni, ez nem tudott semmit csinálni. És akkor ezt, utána már mikor felértünk a szájának az ingjéig, akkor már húztuk befele a 270 cm magasságba, mikor elértük a gödörszintet, be legyen boltolva az egész, mert ez fontos volt, ezt hívtuk boltkőnek, mi tótul *szklepaknak* hívtuk. Tehát minél nagyobb követ és minél nagyobb húzásra, hogy minél hamarabb beszűküljön a gödörben a boksán vagy a mészkemencénknek a kövezete, és a nagy kő után ment a vastagabb kő, és a gödör szélére már egész vékony követ kellett tenni, mert az volt a legtávolabb a tüztől, és az érett be utoljára. És már amikor ez be volt boltolva, a gödörszintre feljöttünk, akkor tettünk egy alsó sorra, hát követ raktunk az erdőben, és akkor felemeltük még egy embermagasságig, az meg volt töltve, és akkor arra jött egy tető, de az már nagyon apró kővel volt a teteje, és akkor így ez kész lett nekünk. Ezt be kellett vakolni, be kellett mázolni, hogy a hó ne menjen el, ne szökjön el, mert ha a meleg elment, akkor ugye nem tudtuk volna kiégetni.

Mivel mázolták be?

Hát ez először, ahol első gödör volt, az ilyen agyagos földet kellett csinálni, és a tetejére, a kosárba ilyen – *böbacs*nak hívták – hát, mint a lángos, azzal lett betapasztva. De utána már ha egy mészkemence kiégett, akkor már maradt mészpor, és a mészpor vízzel meg lett keverve, és ezt mi *malternak* hívtuk, azzal kentük be, a malterrel a tetejét is, oldalát is, elejét is, és akkor már meg volt oldva, nem kellett ezzel az anyaggal bajlódni. És utána, ha ez kész volt, akkor hát be kellett gyújtani a kemencét, előgyújtást kellett neki adni, hogy száradjon, gőzölgjön, párologjon. És ez 72

óra alatt égett volna ki, de 24 órát kellett előmelegíteni, de volt úgy bizony, hogy rá kellett húzni egy napot vagy két napot valami miatt. Mert míg ki nem égett teljesen, hogy össze nem égett, de ez mutatja magát, mert ez a teje, ami fel volt rakva, ez teljesen összement, tehát összeszűkülte úgy, hogy amíg ez a boltzat, amit raktunk a vastag kőből, a lyukak úgy összeolvadtak, összeforrtak egészen az alsó sorig, hogy az olyan volt, mintha egybe ki lett volna öntve gipszből, tehát már nem lehetett látni fekete lyukat, nem lehetett látni semmit, és ez azt jelentette már, hogy kész van. De akkor még utána égettük, volt úgy, hogy fél napot is, hogy tökéletes legyen, de ez úgy ki volt égetve, hogy ebben nem volt egy deka kő sem, tehát ez tiszta mész volt. Ez így történt.

Mészkemence építése az 1970-es évek végén a Bükkben.

A képen Halász László és munkatársai láthatók.

(Halász László családi fotóarchívumból)

Ha valaki mészégető akart lenni, akkor neki ehhez mit kellett csinálnia, hogyha a családja nem foglalkozott vele, és őt ez érdekelte?

Az elment napszámba dolgozni, és akkor azoknak, akik értették ezt a mesterséget, előkészített, mindig mondta: *Nagy követ hozzál; Apró követ hozzál kosárban*, és az is tudott besegíteni. De úgy, hogy ezt megtanítani, nem hiszem, hogy meg lehetett volna, mert nem nagy dolog volt ez, de beleivódott, beszületett az emberbe, ez úgy volt, hogy ez nagyapáról apára, apáról fiúra szállt. Aki nagyon akarta, megtanulta, de lehet, hogy kőművesmester volt, kőműves ember volt, és nem tudta volna megcsinálni, mert nem tudta volna azokat a formákat megadni, vagy valami, ami ahhoz szükséges lett volna, hogy meg is maradjon, hogy be ne omoljon, be ne essen.

Abban volt változás, ahogyan készítették, vagy ugyanúgy csinálta, mint az apja meg a nagyapja? Változott valami, ahogyan teltek az évek, vagy maradt minden ugyanúgy?

Ez mindig ugyanúgy volt, ezen semmi változás, tehát ezen újítás... annyi újítás volt, hogy már az erdőben mikor befejeződött, 1980-ban be kellett jönni, mert a természetvédelem, nem engedték a követ bolygatni, meg a fát se engedték már, mert hogy hagyni

kell a bogaraknak, a denevéreknek, és akkor bevonultunk ide a faluba, és itt a falu határában csináltunk mészgödörket. De az már nem olyan hagyományosan készült, mint az erdőben, hanem ez már salaktéglából volt kiépítve a gödör, meg ez készanyagból lett, a mészköbányáról felhoztuk a nagy kocsival a követ. Nem kellett fejteni, nem kellett semmi, ez adott volt minden, a fát is odahoztuk. Na, ennyi változás volt, ez sokkal nagyobb könnyebbséget jelentett, de a folyamat, az mindig egy volt.

Mennyi fa kell ehhez, hogy ugye mondta, hogy 72 óra, amíg kiég?

Hát ez a nagyságától függött, meg a mennyiségétől, hogy például volt egy 100 mázsás mészkemence, akkor ahhoz kellett, hát szerintem olyan 25 köbméter fa, és ha 200 mázsás, akkor 50 köbméter, mert ez a mennyiség megégett benne. Na de ezek mind olyan fák voltak, hogy nem tiszta, egészséges tűzifák, hanem hasznavehetetlen fák, amin már korhadás volt benne, vagy puhafa volt, vagy valami, mert igazi kemény tűzifából nem kellett volna ennyi.

Ha kiégett a mész, utána már lehetett használni, vagy még kellett vele valamit csinálni?

Mikor kiégett a mészkemence, akkor ezt ott hagytuk, és 24 órát hagytuk pihenni. Ez lett volna az igazi, hogy kihűljön rendesen, ez a tűzpiros dolog – de majd meg fogom tudni mutatni –, és amikor kihűlt, akkor leszedtük az oldalát, és akkor kosár, kapa, és kézzel szedtük kifelé, és hordtuk, itt már az autóra Bükkzentkereszten. De még azelőtt, amíg az erdőn voltunk, akkor rengeteg fu-

varosok voltak, akik hordták a meszet, és jártak le az Alföldre vele. Ez volt hát egészen... szerintem vagy a '60-as évek közepéig voltak ilyen fuvarosok, akik leszállították a meszet, lementek Hajdú-Bihar megyébe, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyébe. És minden egyes ilyen szekeres-fuvarosnak megvolt a vonala, hogy melyik faluba megy be vagy melyik piacra megy be, és akkor ott eladta a meszet, értékesítette, és akkor visszajött. Hát ez tartott körülbelül vagy egy hétig nekik. Tíz mázsa meszet pakoltak fel mindig, és na, hát ezek nagyon jól éltek. Volt úgy, hogy még a mész árát sem hozták haza. Mert biztos megálltak a csárdánál, ők ettek-ittak, a lovak meg ott voltak lehajtott fejjel.

1625-ből van arra adat, hogy a mészégetés, az már egy szabályozott iparág; és mit gondol, mit lehetne megtenni annak érdekében, hogy azért valamilyen szinten fennmaradjon ez a szakma?

Ez a szakma már kihalt ág, ennek érdekében már semmit nem lehet tenni. Mert akik ezt művelték, ezt a szakmát, azok már nincsenek, a nagyobb része, és akik már vannak, azok meg már nem is tudnának csinálni, de erre már egyáltalán nincs szükség. Kár, hogy ez a gyönyörű szép, ősi mesterség... meg hát ez a falunak adott, megélhetést ad, egész falunak, nemhogy pár embernek, de hát ezt nem lehet megmenteni. Ezt nem lehet, ennek vége van, ez leágazott, úgy, mint sok egyéb másnak.

Akkor ilyen meszet, ha én akarnék venni, már nem tudnék a boltokban sehol sem?

Nem, nem, nem. Ez már megszűnt. Itt már nincs mészsoltás, mert ugye ehhez kellett egy mészgödrot ásni, egy aknát vagy valamit, amibe beleoltották. Hát most ki oltana le 50 mázsa darabos meszet? És akkor ki szedné ezt ki zsákba vagy valamibe, és felhasználná? Most meg már nem is kell már, mert már olyan fejlett minden, hogy vannak ezek a gipszkartonok meg ezek az elemek, mindent helyettesít; meg a mész kötőanyaga is, ugye ez azelőtt fontos volt, de most lehet, hogy egy 5 literes edényben van annyi kötőanyag meg annyi, ami 30 mázsa meszet helyettesítene.

Egész évben lehetett égetni, vagy voltak olyan időszakok...?

Ez szezonális volt; ezt kezdtük március elején, és hát egészen október végéig vagy november végéig égettük, és utána télen meg elmentünk fát vágni. De be voltak készítve nekünk ilyen mészkemencék, beraktuk, ha olyan száraz idő volt, hogy tavasszal, mikor már elkezdtek, akkor nemcsak egy helyen volt, hanem volt három-négy helyen, meg voltak itt a barbai Kurta-bérc, a Jávorkút, a

sebesvízi üdülő, ahol mi dolgoztunk, a Lustavölgy, és akkor ezeken a részeken volt mészkemencénk.

Ez a szakma, ez milyen veszélyeket rejthet magában?

Ez semmilyen veszélyt nem jelentett, aki ezt tudta csinálni, az szívből és örömmel csinálta, tehát ez nem veszélyt jelentett, hanem örömet meg boldogságot. Mert azelőtt az emberek nem úgy dolgoztak, mint most dolgoznak, hanem reggel ugyanolyan vidámak voltak, mint napközben vagy este, nem veszítettek semmit a kedvükből meg az erejükből. Tehát ez itt veszélyt nem jelentett, csak szépet és jót.

Hány ember kellett hozzá, hogy megcsinálják?

Hát ezt meg tudta csinálni egy ember is, két ember is, de ha volt úgy, hogy hát olyan is volt már itt Bükkszentkereszten, hogy volt egy 400 mázsás mészkemence, amibe volt 400 mázsa mész. Azt ki kellett szedni, azt elvitte öt autó vagy hat autó, ez délig meg lett oldva, de ehhez kellett 8-10 ember. És akkor volt olyan, hogy elment az autó, ott maradtunk, meg megittunk valamit, hogy rakjuk be ezt a kemencét, visszaraktuk este 6 órára, és este füstölt. Tehát reggel elkezdtek szedni, délig kiszedtük, ugyanazon a napon visszaraktuk. Hát ma már ezt ki csinálná meg? Ember nincsen, és ez így volt. Azért mondom, hogy akkor az emberek nem így álltak hozzá a munkához, mint most.

Tehát mennyire volt megbecsült tagja, mondjuk, a falunak az apja, nagypapa attól, hogy mészégetőként dolgozott?

Értem, értem a kérdést. Hát nem nagyon, nem nagyon, mert talán azt hitték, hogy több valamivel rendelkezik, mint az, aki nem ezt a szakmát űzi, vagy ezt a mesterséget, és hát ez változott, ki hogy fogta fel vagy ki hogy vette fel. De inkább több haragosa volt, minthogy megbecsülték volna, vagy hogy tisztelték volna, de nem azért a munkája miatt, hanem más miatt. Mert azt nem nézték, hogy este 8 órakor még zörög meg csörög, hajnal 4 órakor már megint zörög meg csörög, és a nap 24 órájában talpon van, csak a fényesebbik oldalát. Tehát a nagy megbecsülésnek nem örvendett.

Azért ez a falu ebből épült föl...?

Ebből, ebből. Ebből az ősi mesterségből, ebből a mészégetésből. Ez az összest, akik gyárba jártak dolgozni (és ugye délelőtt, délután, éjszaka) vagy szabadságot vett ki, az mind ott kötött ki, és ugye ez sokat jelentett, meg sokat segített a kasszába meg mindenhova,

és gyarapodott. De most már ez, ha menne is, működne is, már nem volna rá megfelelő ember meg kapacitás, semmi nem volna.

Már ön sem éget soha meszet ilyenkor? Vagy egyáltalán nem?

Én már nem, én nem égetek, én 2007-ben befejeztem, és talán én voltam az utolsó, aki égetett. Még egy velem egykorú ember volt, a Hegedűs-Gál Jancsi, még ő talán egy évig kínlódott, de ennek már nem volt jelentősége, ez csak annyi, hogy volt. Meg volt itt a faluban egy mészkemencés napok, arra kiraktuk a mészkemencét, ami ilyen látványosság volt egy évben egyszer, de már az is megszűnt, már nincsen.

A fiának nem tanította meg?

Nem kellett neki megtanítani, ő meg tudta, megcsinálta.

Tehát akkor ő is tudja?

Tudja, tudja. Nem kellett azt megtanítani.

Tehát ő is beleszületett, ahogy ön.

Bele, beleszületett.

Az unokák? Őket érdekli ez?

Hát ő mondja nekem mindig, hogy *Papó, majd egy mészkemencét kiraksz nekem az udvarba?* – mondom, *meg fogom neked csinálni.* Mert itt van egy múzeumkert vagy múzeum, ilyen üveghuta vagy mi az, és mikor az a Balog Sanyi bácsi volt itt, az a történész, az odajárt a nyakamra, hogy el kéne készíteni egy mészkemencét oda, hogy maradjon meg, és én azt megcsináltam. Ez ott van kirakva, ez úgy, ahogy van, csak kicsiben. Tehát van benne vagy 50, volna benne vagy 50 mázsa mész, de ezt ki lehetne égetni, tehát ez ugyanolyan, mint a boksák voltak. Sőt, még a Dél-bükki Erdészeten, a Mocsolyásnál, ahol dolgozom, ott a Bekénypusztán van egy ökoház, egy vadászház, és van egy tanösvény, még oda is tavaly vagy tavalyelőtt csináltam egy mészkemencét. Hát ez marad, ezt nem fogja, csak valami dózer eltírhítani onnan, mert ez nem tud összeomlani, szétesni, ez marad az utókornak. Tehát ezt tanítani nem kellett a gyerekeknek, ez apáról fiúra ment, és ez úgy ivódott. Hát én emlékszem rá, mikor nagyapám, apám meg én raktunk, és én ugye lehettem vagy 14 éves, vagy 15, akkor apám olyan 42, nagyapám meg 60-valamennyi, és akkor – de ez úgy ment, hogy ott nem kellett rászólni egyiknek a másikra, hogy *ezt ide tedd*, vagy valami – ez folyamatosan emelkedett, és szó nélkül épült. Tehát itt mi hibát nem tudtunk elkövetni, mert ez annyira benne volt mindenben, hogy ha odatettünk egy

követ, vagy kivettünk egy követ az erdőben, mikor lovasszekérrel hordtuk, már tudtuk, hogy hova fogjuk tenni, már megvolt a helye. Vagy már mikor gurították, akkor már nem kerestük, hogy hova tesszük, hanem oda bedobtuk, nem igazítottuk mi ezt, meg nem forgattuk, mert ez oda esett, ahova kellett. Mértani pontossággal. Ez így volt.

Hány éves korában csinálta először?

Én már 14 éves koromban önállóan raktam, és ott voltam, meg ott is hagyhattak engem. Hát én sajnálom, hogy vége van, nagyon, de hát egyszer véget ér minden...

Milyen volt kint az erdőben ilyenkor egy nap?

Hát ott volt úgy, hogy kimentünk hétfő reggel, és nem jöttünk haza, csak pénteken este.

Vagy akkor a hét?

Az egész héten kint voltunk, kint laktunk. Meg amit nem mondtam el, hogy a helyki-választás meg a területki-választás, utána a

*Mészégető munkálatok az 1990-es években.
(Halász László családi fotóarchívumából)*

másik mozzanat az volt, hogy valami kalibát vagy kunyhót kellett építeni, mert ugye ha az eső, hó vagy valami jött, akkor oda bújt be az ember, meg hát ott is aludtunk benne. Volt egy... kővel kirakva egy kör, a tűzhelynek, és akkor olyan kalibák is voltak, ami így volt összeállítva, ilyen háromszögben, és a teteje lyukas volt, hogy a füst ki tudjon menni, és akkor körbe volt csinálva, ahol az a fekvőhely vagy a...

Miből készültek ezek a kalibák?

Hát ez fából, ez minden fából, és akkor úgy is volt, hogy be volt földelve, leszigetelve, hogy ne ázzon be. Meg ez fontos volt, és ez általában úgy volt, hogy mindig a kemencének a szájával volt szemben, hogy látni lehetett, hogy hogy működik, mert éjszaka egy ember volt fent, kettő aludt, háromóránként volt a váltás. De volt olyan, hogy még el se kezdett fűteni, és elaludt, és ugye hát akkor ha ez alszik, pihen, akkor annak vége van, tehát ennek folyamatosan kell égni, tehát ez nem veszítheti el a hőfokot, ami benne volt. 1400-1500 °C-on izzott ez, minden olvadt benne, és ez, ha már egyszer kihűlt, azt már újraleszteni nem volt jó, meg nem is égett már ki soha.

Volt olyan, aki akkor hagyta, hogy kialudjon?

Volt bizony, volt bizony. Hát olyan állapotba ment oda ki, meg vitt is magával, és ugye ilyen embereket utána már mellőzni kellett, de ezt nem lehetett beleláttni, hogy mit fog ez csinálni. Hát volt, volt nem egyszer, nem kétszer.

Akkor a mészégetés mellett inni nem nagyon lehetett?

Hát nem, de hát ezek az emberek, akik akkor voltak, ezek megihattak akármennyit, mert ezek minél többet ittak, annál jobban tudtak dolgozni. Ezek nem estek le a lábukról, hát ez nem úgy van, mint most, hogy valamit, ezek megittak literszámra, és semmi bajuk nem volt. Olyan emberek voltak, nem nagy emberek meg nem hatalmas emberek, de olyan strapabíró, nyúhetetlen, szívós, bele- rögződött, beleütött, olyan ember, hogy nem lehetett volna szívlapáttal agyonverni őket. Ez reggel, ha megivott, reggel úgy bele se főtt volna, hogy ne ivott volna meg valamit, hát hogy? És akkor napközbe is, ugye, csak vitt az ember, hát azt ahogyan mondom, ez tuningolta őket fel, és úgy dolgoztak, hogy nem igaz.

De azért ez komoly fizikai munka?

Ez nagyon komoly fizikai munka, ez minden egyes mozzanat fizikai munka volt. Ehhez

mind emelni kellett, mind, mind, mind, és nagyon nagy terheket, súlyokat. Ez fizikai munka volt, hát itt könnyebbség nem volt, semmi az ég adta világon.

Még a régi időkből Burgonya, ő ilyen ember volt?

Ő olyan, ő olyan. De olyan mészégető, mint Burgonya, nem hiszem, hogy volt-e. Ő már, szegény, nincs köztünk. Elment tanulni a 101-esbe – már ezt említettem – villany-szerelőnek. Az édesapja elment Bakonyba, mert toboroztak embereket a Bakonyba mészégetésre, meszet égetni, mert kellett a mész a Dunaföldbe, a timföldgyártás. Felült a vonatra, és elszökött az apja után, itthagya az iskolát, és ott rekedt 13 vagy 14 évesen, elsős volt. És ő aztán, ő mindent tudott a mészégetésről, de hát neki az volt a bűne, az ital. No de ő volt úgy, hogy be volt gipszelve a lába, be volt gipszelve az egyik keze, és kirakta a mészkemencét egyedül. És nem józan állapotban. Kötéllel leengedte a követ, megigazította. Hát egyszer volt olyan, hogy már külön égettem édesapámtól, és hát ő sokat volt itt nálunk – már ha felemlítettem ezt a Burgonyát itt –, bementünk kezdeni a kemencét, rakni az alsó sort, ő szegény oda beesett. És a háta mögé, ahogy volt a padka, ő úgy rakta a követ a háta mögé, nem szembe a fallal, háta mögé, és úgyis jó volt.

Egy nagyobb esőzés mennyire húzhatja el a mészégetés időtartamát?

Hát az égetés, ha folyamatban van, akkor az esőnek nincs jelentősége, mert attól a nagy hőtől elpárolog. Itt akkor volna baj, hogyha a víz belejutna a száján, a tüzelőnyíláson, mert akkor fel is tudna robbanni, vagy ha ki van égve a mészkemence, és nincs letakarva. Mert ha abba van hagyva a fűtés, akkor ez izzik, az egész minden, ez tűzpiros. Letakarni nem lehet, no, ha ekkor jön egy nagy, hatalmas eső, akkor az egész teteje szétporlad, na de szétporlad egy 20-30 cm vastagságon, és utána az leszigeteli, és utána nem csinál semmi kárt. A tetejét szétveri lisztté, de az olyan szigetelést ad neki, hogy nem tud benne tovább kárt csinálni. Akkor van baj, hogyha a víz belemegy, és ekkor elkezd oltódni, akkor be is omlik, meg tönkremegy a mész.

Hogy oldották meg, hogy egy nagy eső ne csurogjon bele? Tehát ilyen magasabb a száj, vagy hogy?

Azt mondtam, hogy kicsit partoldalban volt, hogy a víz lefele folyjon. Mert volt úgy nekünk, hogy a mészkemence – a Lusta-völgyben ahogy megyünk fölfele a Kiskútlápának, és kicsit feljebb, ott volt az út mellett nekünk, és volt egy vizesárok, de ez inkább lejtett a mészkemence fele, a szája fele –, na és ahogy

*Halász László által épített mészkemence
(A Földes Honismereti és Médiaműhely felvétele, 2018)*

*Régebbi mészkemence
(A Földes Honismereti és Médiaműhely felvétele, 2018)*

jöttek a nagy esőzések, ez ment bele úgy, mintha egy zszipet kinyitottál volna. Na de odatettünk egy – a szájától egy méterre – vastag fát, és akkor azt földdel felszórtuk, úgy, hogy nem engedte a vizet, és fűteni afölött fűtöttünk, dugtuk bele a fát. Igen.

Ön látott már ilyet, hogy befolyt a mészkemencébe a víz, és felrobbant?

Azt, hogy felrobbant, nem, mert azt nem hagytuk. Azt nem hagytuk, tehát meg tudtuk mi azt oldani úgy, hogy nem kapott az annyi előnyt, hogy az ott kárt tudjon csinálni.

Hogy oldották meg?

Úgy, hogy árkokat csináltunk, gátakat csináltunk, földet csináltunk, ilyen mélyedéseket vagy elvezetőket, hogy ne menjen bele. De azt utána már ott hagytuk azt a mészkemencegödröt, mentünk más helyre, mert nem mindig kellett új mészkemencegödröt ásni. Mert azelőtt a régi gödröket, ugye, ott volt 100 éve vagy 150, könnyebb volt megcsinálni, mint hogy újat ásni vagy kapálni vagy mélyíteni. Mert volt olyan, hogy dolgoztunk 3-4 napot, és olyan szikla jött, hogy nem lehetett vele semmit se csinálni, ott kellett hagyni, mert nem tudtuk kialakítani a kört meg mindent, aminek lenni kellett.

Olyan szerszám volt, ami csak kifejezetten a mészégetéshez kellett, valami eszköz?

Hát hogyne, volt, volt, volt a kosár, amibe a meszet szedtük, az egy vaskosár – ott kint megvan nekem, fel van akasztva –, meg a kapa, csákány. Tehát a csákánnyal kellett szétszedni, ami össze volt olvadva, mert ez a mész, annyira, hogy kézzel nem lehetett lépni, mert egybe volt. És stanga, az egy ilyen vasrúdszerű volt, az is kellett hozzá, meg a rakáshoz kellett egy kalapács meg egy vasbunkó. A vasbunkó, az nagyobb kalapács, amivel a nagy követ szétörni, és a kalapács-

csal, amivel alakítottuk. Ennyi volt, oda több szerszám nem kellett. Ha valaki elindult mészkemencegödröt ásni, felhúzta a kapára a vaskosarat, a csákányt meg egy kalapácsot, és mehetett, és áshatta a gödröt, meg csinálhatta. Tehát nem kellett hozzá – már itt, mikor ide kerültem, az Orosz-kút részre – itt már nem kellett ásni, mert már akkor voltak ezek az árokások meg ezek a poklerok meg nagy erőgépek, markolók, ez kiszedte a lyukat, és utána megcsináltuk. Nagyon, nagyon, rengeteg.

Az erdőbe azt nem lehetett volna, mert ott nem férnek el gépek, nem? Tehát ez ilyen szabadtéri?

Hát meg az akkor még meg sem fordult volna, nem, nem, nem, nem, nem. Nem, akkor nem.

Azt mondta, hogy egy hétig is kint voltak, olyankor vitték az ennivalót ki, vagy hogy volt?

Hát vittünk még magunkkal szalonnát, akkor még nem úgy működött. Vittünk kenyeret, szalonnát, krumplit, hagymát, piropaprikát, szárított tésztát, és akkor mi ott elvöltünk. Minden este főztünk. Gomba volt, gombát szedtünk, csináltunk gombapaprikást, vagy süttünk gombát. Tehát, meg vittünk mi magunknak annyi, hétfőtől péntekig való elemőzsiát vittünk, de volt olyan, hogy hazajöttünk lovasszekérrel vagy motorbiciklivel, és akkor vittünk magunknak. Úgyhogy megoldottuk mi. Hát azóta, igazi élet ott volt, nem kellett templomba járni, mert ott volt az erdő felettünk, a katedrális, meg madárfütyty, madarak, minden. Tehát nyugalom volt, másabb volt az egész. Nem az, mint ami most van.

Amikor így kint voltak, volt egy kis orvvadászat?

Volt bizony. Volt. Mi nem üztük a mesterséget, nem hurkoltunk, nem lőttünk, de bizony a surranó részen a répáshutaiak, olyan este nem volt, hogy ott ne lett volna csattanás. Volt.

Kellett egy kis hús ahhoz a munkához...?

Hát vittünk mi magunkkal. Volt úgy, hogy levágtunk valamit, és akkor csináltunk mi magunknak. A földbe ástunk lyukat, és akkor beleemeltük, beletettük, és akkor ott elállt, mit tudom én, egy-két napig. De minden este főztünk, tehát olyan nem volt, hogy ne főztünk volna. Meg reggel is sütöttünk krumplit, vagy valami, és akkor az úgy ilyen laktató étel volt, mert nem volt nehéz megcsinálni. Ott volt a bogrács, de a bográcsot kipucolni vagy kitisztítani, az... az volt a legnagyobb erőforrás. Mindenki eldobta, és az édesapám, nyugodjon, ő hazajárt, meg... meg... meg ha ki is jött minket megnézni – mert ő nagyon finnyás volt ezekre a dolgokra –, és akkor mindjárt az első az volt, hogy a bográcsot. És ha nem volt rendbe téve, eldobta úgy, hogy keresni kellett, hogy milyen irányba repült, vagy valami. Mert ha megfőztünk, megettük, akkor ugye azt kellett, hogy visszatenni a tűzhelyre – mert volt nekünk egy csikó csinálva (az ilyen derékszögű dolog volt, aminek a végére rátettük a bográcsot), leütöttük –, és akkor megmelegítettük egy kicsit benne a vizet, és akkor hamuval, papírral olyan gyönyörűen ki lehetett tisztítani, hogy fénylett eredeti állapotán, meg zsírral be kellett kenni, és úgy kellett eltenni.

Erre nem volt olyan nagyon jelentkező akkor?

Hát nem, nem, nem, attól azok lustábbak. Meg hát azért nem. Aki olyan volt, az megcsinálta, de aki nem, azt nem érdekelte. Ennyi, evett, és utána lefeküdt és aludt, vagy valamit csinált.

És ezek jó közösségek voltak?

Nagyon, nagyon, nagyon. Tehát itt... itt... itt... itt a nap úgy telt el, ahogy már mondtam. Reggeltől estig ott – nem, mint a mai nap folyamán, hogy elmegy az ember dolgozni, és akkor mint a lónak a szemellenző, csak megy mindenki előre, és akkor van magának mint a be... Ott nem. Ott, ott csak a viccelődések, a bolondozások, a hülyeségek, és észre se vette az ember. A Budai Feri bácsi, a szomszéd ott, hát ő volt a legnagyobb mókamester, na de hát az erős ember is volt. Hát az világ életébe dolgozott, és... és nem tudom, 82 vagy hány, 86 éves ember. És világ életébe dolgozott, és keményen dolgozott. Meg ivott is.

Van valamilyen, vagy volt valamilyen különleges ruházat, amit viselni kellett?

Nem kellett oda semmi. Hát az volt a lényeg, hogy nem gumicsizmába kellett menni, meg nem szandálba. Tehát, volt, mert bakancsnak kellett lenni, mert a melegbe, a meleg mész-kemencébe nem lehetett bemenni tornaci-

pőben, tehát volt, bakancsnak kellett lenni. Meg azért kesztyűt is használtunk, mert a... mert nem mindig úgy szedtük azt a meszet kifele, hogy teljes mértékbe ki volt hülve, hanem volt úgy, hogy... volt olyan is, hogy úgy szedtük, hogy piros volt még, és úgy dobáltuk lapáttal, kosárra. A gépkocsin a platón a festék leégett, ilyen is volt. Na. Kellett a... el kellett vinni, jött, messziről jött, várni nem várt, hát vigye. És akkor így, bizony volt, volt. Na de ez úgy ontotta a hőt, hogy nem igaz. Ezt ha megbontottad, ez lement az ájer. Hát hülyeség volna, most már a hideg meszet se volna ki feltegye, nemhogy a forró meszet, ami tüzel, még hozzányúljon vagy megközeleltetni.

Építkezésekhez vitték főleg?

Főleg építkezésekhez. Hát megvoltak itt a helyek, a területek, hogy hova mentünk, mert ha bementünk pl. Edelénybe – és akkor az Edelény környékén levő falvakba' ott betömörültek Edelénybe lakni, és akkor meg egy házsört kimértek, akkor, tegyük fel, ott 15-20 ház épült –, elvittünk egynek, már a következőnek. Tehát ez, ez csak építkezésekre. Ez csak építkezésekre.

Az édesapja és a nagypapa is így szerette ezt a mesterséget, ahogy ön?

Hát nagyon. Nagyon szerették. Édesapám – én azt mondtam, hogy ő volt az utolsó mohikán –, olyan precíz ember, olyan szókimondó, igazságos, – hát itt van Pista, meg tudja mondani –, szerették az emberek. De hát, volt sok haragosa azért, ami megmondta szemtől szembe, tehát nem rejtette véka alá. De csak az igazat mondta mindenkiről, tehát ha megharagudtak rá, vagy valami, az igazságért haragudtak, ő nem bántott meg senkit soha. De nagyon szerette, meg tudta is, tehát élvezte, amit csinál. Nagyon, nagyon.

*Mész-kemence és a mészégetés eszközei:
csákány, szívlapát, vaskosár*

(A Földes Honismereti és Médiaműhely felvétele, 2018)

A fia, ő... ő is ennyire szereti, vagy ő már...?

A fiam első perctől – ugyanúgy, mint én, 14 éves koromtól voltam kint édesapámmal –, ő is ugyanúgy volt velem. Elvégezte az autószerelő szakmát, levizsgázott, ő már másnap ott volt velem az erdőn. Tehát egy percig – ugyanúgy, ahogy én –, ugyanúgy ő se dolgozott a mesteriségében vagy a szakmájában. Hanem jött a mészkemencéhez. Nem kellett őt hívni, hogy jöjjön, jött magától.

Az asszonyoknak mi volt a véleményük, az asszonyok mit szóltak mindehhez?

Hát ebben, ez adatott nekik, tehát nem tudtak semmit csinálni. Besegítettek, ahol tudtak, meg minden, tehát nem zárkóztak el ettől, meg... tehát mindent elkészítettek, megfőztek mindent, kihozták az ebédet. Hát... hát egyik így járt, a másik úgy, tehát nem egyformán, de ugyanúgy, mint mi se vagyunk egyformák, az emberek. Voltak konfliktusok, voltak, minden volt, de hát, hol nincsen, vagy hol nem volt? Na de próbáltak alkalmazkodni még az édesapám idejébe nagyon, s a nagyapám idejébe még jobban, tehát, és utána... Ki tudja, hogy hogy lett volna jó, mi lett volna jó? Hát ez, ahogyan a sors hozta.

Az erdőben ilyenkor az éjszakák azok... azok... – jó, hát nyilván ugye figyelik a kemencét, meg persze alszanak meg vigyáznak – de azért ez ilyen gyönyörű időszakba' volt, hogy március után: gyönyörű csillogos ég... Az, az milyen érzés, ilyenkor kint lenni állandóan?

Nagyon, nagyon jó. Az ember nem gondolkodik, tehát nem töri az agyát, hanem gyönyörködik a természetbe' meg ami van körülötte, hallgatja a szélmozgást, a fáknak a hangját, meg minden, tehát nagyon jó.

Olvastam, hogy a mészégetés közben esetleg olyan anyagok szabadulhatnak fel, hogy amik légúti betegségeket okoznak. Ezek mennyire gyakoriak?

Szerintem nem igaz ez, inkább a légúti betegségeket gyógyítani tudja, minthogy okozna valamit, tehát tiszta minden, a levegőben is, a mészpor is, az... az csak hasznos a szervezetnek meg a légutaknak, nemhogy károsodást csináljon. Kitisztít mindent, hát ez... ez nem igaz. Ez nem igaz.

Nem volt a kemencéknek füstje?

Semmi, hát nem is lehetett látni, hogy megy, csak az ájert lehetett látni, meg hogy remeg a levegő. Meg hát ez fával volt fűtve, nem gumival, meg nem holmiféle szennyezett kibocsátó szerkezettel. Egyszer – emlékszem – a szomszédban Őcserek hoztak a tüzéptelepéről kátránypapírt összetekerve, fűteni, hogy el kell fűteni, mert ott leselejt... tehát kárba

ment, és el kellett tüntetni. Hát ez... ez... ketőt bedobtak, és utána berakták a falba tartani a földet, mert nem lehetett volna vele semmit sem csinálni. Mert a füst is fekete, gomolyagfüstöt éget, meg nem tudod, annyira össze volt tekerve ez a kátrány, hogy nem tudtad szétbontani már a tűzbe se, a tüzelőtérbe, és akkor ez úgy maradt, csomóba. Na, ez már bocsátott ki szennyező anyagot magából, meg ezt nem is lehetett volna, vagy autógumit bedobni, vagy valami, nem, nem, ilyet nem csináltunk.

Ez egy szép tiszta munka volt akkor.

Ez nem, nem, ezzel mi nem foglalkoztunk sose. Ilyennel nem. Nem, csak fával, és ez nem csinált károsodást, nem csinált semmit, ez... ez tiszta volt.

Volt olyan fatípus, amivel jobb volt ezeket...?

Volt, volt, bizony volt. A begyújtás, hogy megtörtént, ezt csak szárazfával lehetett, és a legjobb volt a gyertyán. Mert ez csontszáraz volt, kemény volt, és akkor ez hőt is adott ki magából, meg melegítette is, meg ereje is volt. Mert a fenyő is jó volt, a száraz fenyő, de ez... ez nem adott... nem volt annyi kalória, mint a gyertyánfa. Vagy ha nem volt végképp szárazfa, ami a legjobb fafaj volt, a kőrisfa, nyersen is, mert ennek olyan a szerkezete, ami hamarabb tűzbe jön, hamarabb, és nincs belőle semmi. És már mikor égett a kemence rendesen, akkor abba mindegy volt, hogy mit dobott az ember, csak ha gyengébb volt a fa minősége, akkor többet kellett beledobni. De ha rendes kemény bükkfa volt, vagy tölgyfa volt, egyet dobott jobb oldalról, bal oldalról középre, és akkor egy negyedóraig lehetett vele. Tehát az volt a lényeg, hogy folyamatosan kellett a fát beleadagolni, nem úgy, hogy most beledobok egyszerre fél köbméter fát, mert az a fél köbméter fa nekem ugyanaddig tartott, mint ha darabonként dobom bele. Csak, ugye, itt talpon kellett lenni, nem lehetett leülni, meg várni amíg leég. Tehát ennek is volt mottója, hogy hogy működjön, tehát kevesebb fával is ugyanannyit lehetett égetni vele, mint a több fával. És a fafajok, azok meg közrejátszottak, mert a bükkfa, ahogy elsoholtam, ezek mind keményfák, és a keményfa, az mind nagyobb kalóriával rendelkezik, mint a hársfa vagy a juharfa vagy a fenyőfa vagy a fekete fenyő vagy a nyírfa, mert ezek is elégnek, csak ezekből sokkal több kell.

Említette, amikor mesélte, hogy hogy készítették, hogy „jobb pofa, bal pofa” – ez volt a neve?

Igen, mert ahogy megvolt a tüzelőnyílás, a szája, a cselosztya, és akkor ezt... körkörösen ment, és akkor mind a két oldalba dobni kel-

lett. Mert hogyha ebbe dobtam, akkor az nem kapott annyi hőt, mint ez az oldal, tehát ezt folyamatosan kellett tudni. Ez körkörös volt, most meg fogom mutatni. Ezt tegnap este még tíz óraker... mondja Kati: *mit keresel?* Mondom, *keresem a képet, hogy meg tudjam mutatni.* Most ebből már lehet mit érteni meg, az a körkör, miről beszélek, igen, ez, ebbe a körbe van berakva a mész. Ebből van a mész, ez a vödör széle. Ez van beboltolva.

Ez most nagynak számít vagy közepesnek?

Ez nagynak. Na és ez már a teteje, amiről beszéltem. Ennek a szintjétől jön, fölfele emelkedik ide.

Itt a kúp, ugye?

Itt a kúp a tetején. Az erdőbe kőből készült ez az abroncs, tehát ezt *duflának* hívtuk. De már mikor ide jöttünk be a faluba, akkor Eger meg Noszvajba ezt a tufakövet vágták ilyen kocka, meg mit tudom én, milyen méretek voltak, és ez bírta a hőt, bírt mindent. És ez sokkal egyszerűbb volt, mert ezt nem kellett törni, igazítani, ezt csak raktuk egymásra, kötésre, és akkor ez sokkal hamarabb gyorsította a folyamatot. Na és ez a tüzelőnyílás, amiről beszélek, hisz ez ilyen hőfokon égett ott benne. Itt van bent. És akkor itt ment a fa. Ment a jobb pofába meg a bal pofába. Na és itt van kész állapotban, és akkor ezen tüzelünk, és ezen, így ég a mész itt bent.

Ezt lefotózzuk majd, jó?

Persze, nyugodtan. Itt például mészszedés van. Ez a keresztapám, '32-es születésű, a mai napig megvan Gyurka bácsi, hál' Istennek, és még bírja magát. Ő is jó mészégető volt, de ő úgy volt mészégető, hogy ő a papírgyárban dolgozott 40 évet, és amikor szabadságon volt, vagy hétvége volt. De nagyon tudta a mesterséget, ugyanúgy, mint apám vagy nagyapám, tehát igen. Ez meg, ez mészszedés.

És akkor ezek a kosarak?

Ezek a vaskosarak, amibe törtük a követ meg szedtük a meszet. Itt van. Tessék megnézni, ebbe a kosárba viszi a meszet. És akkor úgy viszi az autóra rá, és úgy szórja bele. Igen.

Ezeket mind lefotózzuk, jó?

Nyugodtan, hát azért hoztam el. Mert így már jobban lehet érteni a kört is, meg a bótövet, meg a bótó után a vastagat meg a vékonyat. Hát ez így működött.

Hát ez gyönyörű szakma volt.

Ez nagyon gyönyörű. Nagyon, nagyon. De ezt tudni lehetett, hogy ennek vége van.

Akkor az a társaság, ami ott kint volt, a faluban is jóban voltak?

Persze, persze. Ez ilyen baráti vagy rokoni szál, tehát nálunk ez megoldható volt, mert a nagybátyám is, Oszkár bácsi is, Gyurka bácsi is, meg Feri bácsi is, ezek az emberek adottak voltak. Nem cserélődtek az emberek, ez évekig ment, hogy egy-két ember jött egy ilyen fiatalabb, hogy akart egy kis pénzt keresni, besegíteni. De ezek voltak az igazi mesteremberek, ezek adottak, nem cserélődtek, nem, nem, tehát ezek majdnem családtagnak számítottak, ezek úgy voltak már oda beépülve vagy berögzülve.

És akkor itt voltak az ünnepek vagy közös szórakozások, amikor nem kint, hanem máshol is együtt voltak?

Nem, nem, azért olyan nem.

Mikor eladták a meszet, az ebből származó hasznot hogy osztották fel; testvériesen, vagy mindenki annyit kapott, amennyit dolgozott vele?

Nem, ez napszámos munka volt, itt meg volt határozva, tegyük fel, 1.000 vagy 2.000 forint. Ő eljött reggel – akkor ilyen világ volt –, eljött reggel dolgozni, este megkapta a pénzt, és távozott. Itt a haszon vagy ami bejött a mész után, azt a mészégető vette fel, és abból finanszírozta a fát, a követ, fizette az embereket, a kiadásokat, mindent.

De azért meg lehetett ebből élni rendesen?

Hát ebből meg. Nem azt mondom, hogy

*A mészégetés eszközei – a fonott vaskosár
(A Földes Honismereti és Médiaműhely felvétele, 2018)*

könnyen, mert nehéz fizikai munka volt, na de meg lehetett élni belőle, és emellett az egész falu megélt belőle, és gyarapodott.

Egy mészégető hogy tudta úgy beosztani az idejét, hogy azért a családjára is jusson?

Hát, sajnós, ezt rossz kimondani, meg csúnya, hát szakított rá időt, de sokkal többet kellett volna, és erre már ilyenkor jön rá az ember, amikor elmúlik, mert azt hitte az ember, hogy erről szól minden, de nem erről szólt. Mert elvittük a gyerekeket üdülni meg strandra, de sokkal többet kellett volna. Most, mai fejjel, biztos, hogy nem úgy történt volna meg, mint akkor. És ezt fájó szívvel, de ki kell mondani, hogy nem így kellett volna. És a gyerekekkel nincs... a legnagyobb harmóniában működik minden; a Pista meg tudja mondani, hogy a fiam is, meg a lányom is.... úgy vagyunk, mint egy család, igazi család, mindenben, és ez így igaz.

Itt a faluban voltak – ha jól tudom – régebben ilyen kőművesmesterséget folytató családok, meg ács, meg minden, akik a házakat készre készítették. A meszet ők maguk égették ki, vagy a mészégetők?

A mészégetők adták a meszet, meg ahol kiégett a mészkemence, akkor a mészport összeszedték, és akkor azt kavarták a habarcsba bele. Én emlékszem rá – ezt édesapám mondta –, hogy az a ház, ahol a Gyurka bácsi lakik lent; a Hegyköziék vállalták készre a házat – az ácsmunkát, a falazást, ahogy mondod – 7.000 forintért, '38-ban vagy '39-ben, a '40-es évek elején. 7.000 forintért, tehát az alaptól, a kész átadással...

Akkor pengő...

Pengő, akkor pengő, 7.000 valami volt az összeg. Mikor mondta az édesapám, hogy a mesterember minden nap a kocsmában volt, a fővállalkozó. Fizette a napszámosokat, az embereket, akik rakták a falat. Mikor mondta édesapám, hogy... – Hegyközi Elemér bácsinak hívták ezt a kőművesmestert –, hogy hát Jakab azt mondja, *legalább vagy 500 forinttal toldd már ki ezt a 7.000-et, mert nem jövök ki belőle*. Na, apám azt mondja, hogy odaadta azt az 500 forintot a nagyapám, de Gyurka bácsi, a keresztapám azt mondja, nem adta oda. Tehát itt már nem lehet igazságot szolgáltatni, de szerintem odaadta, mert nem olyan emberek voltak ezek. Tehát ez olyan család volt, itt, ha búcsú volt, vagy valami – és a búcsú ott volt lent a falu közepén, ők meg ott laktak –, ha ide idegen ember betévedt, akkor a nagyapám az biztos, hogy elhívta, megebédeltette, megvendégtette, megetette, megitta, és úgy távozott. Olyan ember volt. Hát Kisgyőrben voltak a

lovass napok, még ilyen rendezvények voltak – a Gulyás Pista barátom rendezte, én jártam oda le, még szponzoráltam is őket –, és ott álltam a korlát mellett, és odajött egy akkor olyan 65-70 év körüli ember mellém. *Honnan vagy?* – azt mondja nekem. Mondom, *én Bükkszentkeresztről*. Ezt csak azért mondom el, hogy az milyen jó érzés volt akkor nekem. *Én is jártam Bükkszentkereszten* – azt mondja – *20-30 évvel ezelőtt, volt ott egy Halász nevezetű ember, azt hiszem, hogy Halász Jakab, az behívott engem, megetetett, megittatott, úgy, hogy azt sem tudtam, hogy mentem ki a kapun*. És akkor én nem mondtam neki, hogy az az én nagyapám volt, de ez olyan jó érzés volt, hogy... jószívű emberek voltak, de nagyon... de édesapám is olyan volt. Ő maga mellé ültette, az asztal mellé a Dezsőkét, a Burgonyát, mindegyiket, és úgy kellett enni, olyan volt.

De ha jött a faluba egy idegen ember, aki kekeckedett?

Azt elintéztük. Hát ez azelőtt úgy működött. Itt volt a három H betűs a faluba: a Halász, a Hegyközi, a Hegedűs. Na ezek nagyon nagy riválisok voltak egymás fele, és akkor, ugye, ott volt a kocsmá, ahol mi történt? Beittak, záróra után meg hol itt várták meg egymást, hol ott várták, és ütötték-verték egymást... erről szólt.

Ez ilyen virtuskérdés volt?

Igen, virtuskérdés, igen, igen.

Még annak idején a kőművesem mesélte, hogy „ááá, már semmi sem a régi, már nincsenek a hétvégi jó kocsmái verekedések”.

De ott közrejátszott a löcstől, a lámpától kezdve minden. Nem voltak nagy emberek, olyan erőteljes kis mokány emberek voltak, hogy bírták az ütést, úgy, hogy... meg az italt is. Ezek a vasárnap reggel lejöttek a csárdába, ott volt a Hegedűs kocsmá, ezek 10-20 féldeciig meg sem álltak, és még megittak volna többet is, csak nem volt miből. Ennyi. Ezek ilyen emberek, de erős emberek, ezek ettek is, meg minden.

Hát munka közben kiment az emberből az alkohol.

Hát ezek kiadtak magukból mindent, ezek nem úgy dolgoztak, hogy más is hozzáférjen, ezek mindent maguk akartak megcsinálni. Meg meg is csinálták!

Szomszéd falvakkal ment a rivalizálás?

Hát az nem, nem.

Nem?

Nem.

Répásiak, kisgyőriekkel megvolt a békés...

Megvolt, megvolt, megvolt. Nem ment. Nem.

Olyan történetet esetleg nem tud mondani, amit édesapja vagy nagyapja mesélt, bármi, ami a mészégetéshez kapcsolódó, vagy pedig ilyen helyi, akkori érdekes történetet?

Hát ezt édesapám mesélte, hogy a Galyatetőn égettek eldugott kemencéket még akkoriban, 10-20 mázsás kemencéket.

Milyen az a dugott kemence?

Hát nem lehetett égetni, és úgy, hogy olyan gödörbe, vagy valami, úgy dugott, hogy erről még az erdész se tud, hacsak véletlenül arra járt, vagy valami ilyen. Azt mondja, hogy kiment az Oszai bátyám, és talált valami gránátot vagy valami nagy löszert, és beledobta, és szétlőtte, kilőtte azt a kis kemencét. Már csak azt látták, hogy repül minden, meg ők is menekültek. Meg azt is lehetett hallani, hogy... az erdéssel kapcsolatosan, hogy kiment az erdész a mészkemencéhez, és elkezdett okoskodni ott a mészégetőkkel. Ezek hárman voltak, és fogták és bedobták a mészkemencébe az erdészt. És elégett az erdész, és eltűnt az erdész. Nem tudták

rábizonyítani senkire, hogy ez hogy tűnt, vagy hova tűnt. És hogy nem tudom hány évre rá, hogy mentek azt a mészkemencegödört pucolni kifele, újjáépíteni, és akkor megtalálták az erdésznek a puskájának a csövét, bent a hamuban.

Ez mikor volt?

Hát ez szerintem a '30-as években.

És hol?

Hát ez, ez Cserépen talán. Mert ott is volt mészégetés, Cserép meg Zsércen is csinálták ezt a mesterséget, és ott.

Hát ez elég kegyetlen dolog.

Kegyetlen. Meg, meg olyat is hallottam, hogy... – ez... ez talán itt volt Bükkszentkereszten a Macskalyukban, ahol Hegedűs Feri bácsi égett – hogy egy cserépi ember feljött mészért, mert jártak fel Bükkszentkeresztre, és egy mázsa méssen összevesztek, hogy 10-et vigyen, vagy 9-et, vagy 11-et, és a kapával úgy fejbe verte, hogy ott szörnyethalt, tehát ilyen is volt, ilyen történet. Ezt csak azért mondom, mert ha nem tetszik kérdezni, de ez megtörtént. Ezért mondom, akkor nem ilyen emberek

*Halász László és az audiovizuális emlékgyűjtés csapata
(A Földes Honismereti és Médiaműhely felvétele, 2018. december 1.)*

voltak, mint most. Nem féltek ezek semmitől. Mert akkor is a törvény keze utolérte őket, tehát bujkáltak.

És mennyire ellenőrizték a mészégetőket?

Hát volt. Volt, de az nem úgy működött akkor, mint most. Hát volt úgy, hogy mikor az erdőn égettük a meszet, vagy az erdészet által történt az égetés, és akkor az erdészetnek le kellett adni a – tegyük fel – a 100-200 mázsa meszet, és akkor azt le kellett vinni a Ládi fatelepre, és bevagónirozni, és akkor az erdészet adta el a meszet. És akkor ugye járt az erdész ellenőrizni, hogy akkor most mennyi van benne, vagy hogy jön ez ki. Jártak ellenőrizni, jártak. De nem úgy, mint most. Tehát ellenőrzés volt, mert hát csak ellenőrizve volt az ember, ha mészégető kisiparos volt. Itt csak mindennek lenni kellett, csak nem abba a formába, ami most van. Azelőtt meg még nem volt mészégető kisiparosság, én úgy tudom, hogy a '60-as évek közepétől indult ez meg. Talán Kömlei Józsi bácsi volt, meg Hegedűs Feri bácsi, addig meg csak úgy égették a meszet, égették az erdőben. Vitték a fuvarosok, mert csak azok vitték. Ki volt égve a kemence, úgy volt, hogy volt benne 150 mázsa mész, akkor ment 15 fuvaros, és akkor az 10-15 mázsájával elvitte a meszet.

A fuvarosok idevalósiak voltak?

Ez mind bükkzsentskeresztű volt, de jártak fel Bükkzsércről is.

Mindenkinek meg volt a maga útja?

Megvolt a maga útvonala, hát itt erre elindultak, és akkor Hajdúnánás, Hajdúdorog, Újfehértó, és akkor arra már a román határ felé, Derecske, meg... meg a szálláshelyek. Hát én is, mikor gyerek voltam, mentem nagyapámmal, beültem a saroglyába, oszt mentem vele.

Az szekéren volt?

Szekéren, bizony, szekéren. '60-as évek elején. Ez olyan jó volt, hogy nem igaz. Aludtam a szekérbe, a szekér alatt, meg ha már olyan helyen mentünk, akkor ő bekopogott a kisházablakon, és akkor mondta, hogy ki: *Hálász Jakab vagyok. Eredj, fogjál ki* – kiszólt a gazda –, *és gyertek be a konyhába vagy a kamrába, és fekiüdjetek le.*

Más világ volt azért akkor?

Más. Más világ. Jártam sokat nagyapámmal. Meg hát volt úgy, hogy ketten jártak, tehát két fuvaros egy helyre együtt ment, tehát nem egyedül ment.

Hogy biztonságosabb legyen?

Igen. Igen, igen.

Volt rá eset, hogy megpróbálták volna kirabolni?

Volt. Biztos volt. De nekik úgy volt, hogy volt egy ilyen madzagszerű, és akkor egy ilyen kis zsák varrva, és akkor az benne volt a nyakukba, és az a kis *vreckónak* hívták, meg ide rakták bele a pénzt, az ing alatt volt, nem is egyszer.

Hogy ne látszódjon.

Igen. Úgy hallottam, hogy el is vitték.

Egy szekér mész az kb. mennyi pénzt jelentett?

Amikor még, volt úgy, hogy a cserekereskedelem volt; akkor odaadták gabonáért, búzáért, szalonnáért vagy zsírért vagy lisztért, vagy valami. Hát én nem tudom, hogy mit jelentett, vagy hogy.

De ez a cserekereskedelem, ez melyik időszak?

Hát énszerintem az '50-es évek.

Hát akkor nagy kincs volt az, hogyha búzát adtak.

Hogyne, hát hozott érte valamit, meg ami a... megettetett, meg egy kis pénzt is csapkodott, de nem minden esetben, volt úgy, hogy filér nélkül jött haza. Még a meszet se tudta kifizetni. Mert mulattak, ittak, hát jól éltek ezek, ki voltak ám tanítva. És télen meg, ugye, elmentek az erdőre, és közelítették a fát befele a rakodóra; dolgos emberek voltak ezek mind, egytől egyig. Meg tudtak is dolgozni.

Ez a téli favágás, ez is azt jelentette, hogy kint vannak, vagy akkor már hazajöttek?

Hát régebben kint voltak, kint voltak. Télen is, nem jöttek haza. Igen.

Itt a falu környékén egyébként termeltek gabonát?

Nem. Egyáltalán nem.

Hát akkor azt mind gyakorlatilag az Alföldről hozták?

Alföldről hozták, mert jó, ültetgettek itt, mert otthon Marikának van ez a kis (ami abc) boltja, ott végül is cséplőgép állt valamikor, Pista. És ott a Palácsik Sanyiék laktak, ott, abba a hajlatba, ott történt volna ez a csépelés. Na de hát itt nem adta azt a minőséget az a búza, vagy valami, itt ebbe a szikes talajba, vagy köves, agyagos. Felhozták, hát lementek Kisgyőrbe, Keresztesre, és akkor felhozták.

Hát nagyon érdekes volt, amit elmesélt nekünk, ez egy különleges élet lehetett nagyon.

Hát szép élet volt.

A dolgozat a 46. Istvánffy Gyula honismereti gyűjtőpályázaton megosztott 2. helyezést ért el.